

Beslut

Datum 2025-03-20

Dnr 2024:9771

Sida **1 (18)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av anpassade grundskolans
undervisning och rektorns ansvar för utbildningen utifrån
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Hudiksvalls anpassade grundskola i Hudiksvalls kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Hudiksvalls anpassade grundskola avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt rektorns ansvar för utbildningen inom samma område.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Hudiksvalls anpassade grundskola den 29 januari 2025. Besöket genomfördes av utredarna Carl Bexell och Sylvia Lindqvist.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- En observation av delar av lärmiljön
- En gruppintervju med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras hösten 2025.

Beslut

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Hudiksvalls anpassade grundskola i Hudiksvalls kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen **i hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Hudiksvalls anpassade grundskola i Hudiksvalls kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att rektorn **i hög utsträckning** ansvarar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Undervisningens bidrag till att ge eleverna kunskaper om sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Undervisningens innehåll

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Samordnad undervisning
- Kunskaper i undervisningen

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen om kunskapsområdet är återkommande, aktuell och ger eleverna möjlighet till fördjupning

Granskningen visar att undervisningen i kunskapsområdet återkommer i samtliga årskurser på högstadiet samt att den är aktuell och fördjupad.

Av intervjuer med elever och lärare samt dokument som begärts in från huvudmannen framgår att undervisning om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer är ett återkommande inslag i samtliga årskurser på högstadiet. Vissa delar av kunskapsområdet såsom undervisning om kroppen, sex och reproduktion finns med som ett arbetsmoment i undervisningen i naturorienterande ämnen vart tredje år, medan andra delar behandlas varje läsår. Exempel på delar och begrepp inom kunskapsområdet som lyfts flera gånger varje läsår är kroppsideal, samtycke, kärlek, och vänskap. Enligt lärarna finns dessa begrepp och teman med i flera ämnen såsom naturorienterande ämnen, samhällsorienterande ämnen, svenska, bild samt idrott och hälsa.

Av intervjuer framgår att eleverna får möta en undervisning som är aktuell och relevant. Intervjuade elever och lärare berättar att eleverna ofta tittar på nyheter som tar upp frågor som berör kunskapsområdet tillsammans med läraren och att de brukar samtala om vad de har sett. Eleverna nämner också att de tillsammans ser en tv-serie som handlar om kärlek och relationer, vilken de i stor utsträckning kan relatera till då den upplevs som relevant och verklighetsnära. Lärarna uppger att de själva håller sig uppdaterade om utvecklingen inom kunskapsområdet genom att följa nyheter och uppdatera material som de arbetar med kontinuerligt.

Det framgår vidare av intervjuer att undervisningen ger eleverna möjlighet till fördjupning. Intervjuade lärare berättar att ett viktigt inslag i undervisningen om

sexualitet, samtycke och relationer är att fånga de frågor som eleverna har och låta dem få det utrymme som de behöver i undervisningen. Eleverna har till exempel lyft frågor som sedan diskuterats i undervisningen i hem- och konsumentkunskap och idrott och hälsa gällande olika föreställningar om vad som är typiskt manligt och kvinnligt kopplat till dessa ämnen. Dessa samtal bidrar till fördjupning av elevernas kunskaper. I övrigt nämner lärare att eleverna ges möjlighet till viss fördjupning genom de undervisningsmaterial som eleverna arbetar med i undervisningen till exempel digitala material från ungdomsmottagningen i vilka eleverna utifrån eget intresse och behov kan fördjupa sig i olika frågor. Lärarna framhåller också att stor vikt läggs vid repetition. Varje dag ägnas tid åt att repetera sådant som de har gått igenom och arbetat med tidigare till exempel innebörden av begreppet samtycke.

Vidare berättar elever och lärare att eleverna besöker ungdomsmottagningen varje läsår. Även om inte någon lärare är med vid de tillfällena förbereds eleverna inför besöken genom att läraren pratar med eleverna om vad besöken kan komma att innehålla i syfte att avdramatisera dem, samt låter eleverna förbereda frågor som de kan ställa under besöken. Eleverna nämner som exempel att personalen på ungdomsmottagningen har pratat om kroppen, sex, samtycke och hur man blir tillsammans med någon. Därutöver får eleverna varje läsår träffa en person som arbetar inom kommunens medlingsverksamhet och vid de tillfällena behandlas också begreppen samtycke, ansvar och ömsesidighet i relationer.

Samordnad undervisning

Kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer ingår i flera ämnen och undervisningen är samordnad

Granskningen visar att det finns ett organiserat och medvetet arbete på skolan för att samordna undervisningen om kunskapsområdet i syfte att ge eleverna en helhetsbild.

Av intervjuer med lärarna och rektorn framgår att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer genomförs i flera olika ämnen, samt att lärarna samarbetar med varandra. En av lärarna ansvarar för undervisningen i flertalet av ämnena vilket medför att denne sköter en stor del av samordningen av undervisningen och kan väva samman olika delar till en helhet i syfte att följa upp och fördjupa densamma. Även om undervisande lärare tillhör olika arbetslag så sker det ett visst utbyte och planering tillsammans med lärare som undervisar eleverna i praktiska och estetiska ämnen, exempelvis när det handlar om undervisning om relationer och sexualitet. Lärarna uppger att de i planeringen av undervisningen om kunskapsområdet utgår såväl från det centrala innehållet i ämnena som de inledande delarna av läroplanen.

Kunskaper i undervisningen**Undervisningen ger eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper om kroppen och sexualitet**

Av intervjuer med lärarna framkommer att undervisningen innehåller arbetsområden som bidrar till att eleverna får kunskaper om kroppen, sexualitet, och reproduktion, vilket är ett inslag i naturorienterande ämnen som återkommer vart tredje år. Eleverna har också inom ramen för undervisningen träffat skolans kurator som samtalat om friskperspektivet på sexualitet, samtycke och relationer, exempelvis hur det känns att vara kär. Undervisningen tar också upp frågor om sexuell läggning, där exempelvis kunskaper om hbtq lyfts i de samhällsorienterande ämnena.

Undervisningen stärker elevernas förutsättningar att göra självständiga och medvetna val

Av intervjuer med lärare och elever framkommer att undervisningen innehåller uppgifter som syftar till att eleverna ska kunna säga nej och förstå var gränser för exempelvis fysisk beröring går. Bland annat arbetar de kontinuerligt med ett material från en barnrättsorganisation som handlar om kroppslig integritet. Lärarna framhåller också vikten av att genom eget handlande visa eleverna på goda exempel på hur man beter sig gentemot varandra. Detta tar sig bland annat uttryck genom att lärarna spelar teater för eleverna för att visa på ett visst beteende. Eleverna får sedan själva ta ställning till hur de själva skulle hantera situationen eller välja att göra i olika sammanhang. Lärarna vägleder också eleverna genom att prata med dem om hur de ska göra i olika situationer och vad olika typer av val får för konsekvenser om de gör på det ena eller andra sättet. Ett annat exempel på ett återkommande inslag i undervisningen är att elever och lärare varje läsår arbetar med barnkonventionen i syfte att medvetandegöra eleverna om sina egna och andras rättigheter.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att leva sig in i andra människors situation och förstå betydelsen av samtycke

Av intervjuer med lärare och elever framgår att undervisningen ger eleverna möjlighet att leva sig in i och förstå andra människors situation. Ett exempel som lyfts av eleverna och lärarna är att de utifrån en tv-serie om kärlek och relationer samtalar om att människor är olika och hur man ska vara mot varandra i olika sammanhang, exempelvis om man är i eller vill avsluta en relation. I det sammanhanget berörs också empati genom att elever och lärare samtalar om respekt och förståelse för andra människors behov och förutsättningar. En lärare nämner som exempel från undervisningen i idrott och hälsa att eleverna får lära sig att kunna spela i lag och lösa en uppgift tillsammans med alla. Ytterligare exempel är att elever och lärare samtalar om hur det är att inte ha en kompis och hur man gör för att få personer som känner sig utanför att bli en del av

gemenskapen. Samtyckesbegreppet är något som lyfts löpande i undervisningen genom samtal, samt när eleverna träffar en representant för kommunens medlingsverksamhet.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck

Av intervjuer med såväl lärare som elever framgår att undervisningen på olika sätt ger eleverna möjlighet att undersöka olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt. Ett exempel är att eleverna i ämnet bild får arbeta med att analysera reklambilder och hur män och kvinnor framställs i ett sådant sammanhang. I samhällsorienterande ämnen arbetar eleverna med hur mäns och kvinnors villkor sett ut och förändrats över tid, bland annat berörs införandet av kvinnlig rösträtt. Ett annat exempel är att eleverna i undervisningen arbetar med och samtalar om könsnormer kopplade till val av yrken samt vilka yrken som är kvinno- respektive mansdominerade. I hem- och konsumentkunskap behandlas jämställdhet i förhållande till hushållssysslor och kvinnors och mäns ansvar för det. Lärarna bemöter och samtalar också med eleverna om elevernas egna föreställningar om manligt och kvinnligt, exempelvis att trä- och metallslöjd är för pojkar och textilslöjd för flickor.

Av intervjuerna och inskickad dokumentation från huvudmannen framgår att eleverna ges möjlighet att i undervisningen kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Eleverna möter frågan återkommande när de under lärares ledning arbetar med material från ungdomsmottagningen. Arbetet består både i att eleverna själva får läsa om heder samt prata om begreppet med läraren utifrån konkreta exempel på hur det kan ta sig uttryck, exempelvis att bli bortgift mot sin vilja. Det händer också att elever och lärare ser nyhetsinslag som berör frågan på något sätt.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier

Av intervjuer med elever och lärare framgår att eleverna får arbeta med hur män och kvinnor framställs på bild i olika medier. Ett exempel är att elever och lärare i samhällsorienterande ämnen samt idrott och hälsa tillsammans tittar på och jämför bilder av hur män och kvinnor framställs. De berör i det sammanhanget även att bilder av män och kvinnor kan ge en skev bild av kroppsideal. Pornografi berörs i undervisningen utifrån elevernas frågor. Ett annat exempel är att elever och lärare ofta pratar om olika risker som kan vara kopplade till att vistas i digitala miljöer såsom olika typer av spel och sociala medier. En lärare framhåller att detta är en prioriterad fråga att arbeta med.

Undervisningens form

Här bedöms:

- Didaktiska val i undervisningen
- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Didaktiska val i undervisningen

Undervisningens arbetsuppgifter är varierade och lärmiljön är tillgänglig och anpassad efter elevernas behov

Granskningen visar att arbetsuppgifterna i undervisningen är varierade och utgår från elevgruppens behov. Lärmiljön är utformad för att möta elevernas behov av att lära tillsammans och på olika sätt. I undervisningen används alternativa kommunikationsverktyg på ett medvetet sätt utefter elevernas behov så att undervisningen blir tillgänglig för samtliga elever.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att de arbetsuppgifter och -former som eleverna arbetar med är varierade. När lärarna går igenom något används olika typer av visuella hjälpmedel såsom film och bildstöd. Stor vikt läggs också vid repetition vilket är ett dagligt inslag i undervisningen. Likaså tar en av lärarna dagligen upp nya ord och begrepp med eleverna. Ett annat viktigt inslag i undervisningen i kunskapsområdet är diskussion och samtal där elever och lärare besvarar frågor tillsammans, ofta tas utgångspunkten i elevernas egna frågor för att undervisningen ska bli relevant och meningsfull för eleverna.

Av Skolinspektionens observation av elevernas lärmiljö samt intervjuer med elever, lärare och rektorn framkommer att lärmiljön är tillgänglig och anpassad efter elevernas behov. Undervisning sker i lokaler anpassade för respektive ämne och eleverna har tillgång till olika hjälpmedel för att kunna tillgodogöra sig undervisningen i kunskapsområdet. Exempelvis finns det bildstöd, tidshjälpmedel och hörselkåpor att tillgå. Undervisningen i praktiska- och estetiska ämnen genomförs i för ämnena avsedda salar. I den lärmiljö som eleverna huvudsakligen vistas i finns möjlighet att arbeta såväl enskilt som i mindre grupp eller helklass. Såväl elever som lärare berättar att de varierar mellan olika sätt att arbeta under arbetet med kunskapsområdet. Om behov föreligger i elevgruppen finns det alternativa kommunikationsverktyg att tillgå.

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller insatser för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat

Granskningen visar att eleverna är aktivt deltagande i samtal om sexualitet, samtycke och relationer och att det finns förhållningssätt som sätter tydliga ramar för att främja en god samvaro.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att samtalsklimatet i klassrummet är tillåtande och att alla elever kan och vågar uttrycka vad de tänker och tycker i frågor som rör kunskapsområdet. En lärare berättar att hen låter eleverna motivera olika ställningstaganden som de gör i olika frågor. Om och när det uppstår meningsskiljaktigheter lyfts dessa upp i stället för att tystas ner och det finns ett medvetet arbete med att värna den öppenheten i elevgruppen. Lärare och elever pratar återkommande om hur samtalsklimatet är i gruppen, detta sker såväl i helgrupp som mellan lärare och enskild elev. Lärarna pekar också på vikten av att bygga och utveckla relationer med eleverna i andra sammanhang än under lektionerna, exempelvis under raster eller luncher.

Vidare framkommer i granskningen att det finns medvetna strategier och arbetssätt för att främja en god samvaro i klassrummet. Av intervjuer med lärare framkommer att lärarna är tydliga samtalsledare och fördelar ordet till eleverna så att alla får komma till tals och bli sedda. Andra exempel är att lärarna ser till att eleverna lyssnar på varandra och får prata till punkt. Samtidigt finns en medvetenhet bland lärarna att alla elever inte känner sig lika bekväma med att få ordet eller svara på frågor, vilket lärarna möter genom att göra dem delaktiga på andra sätt. Ett exempel som lärare lyfter fram är att ta sin utgångspunkt i den enskilde elevens intressen och bygga vidare utifrån det. Målet är att på sikt göra eleven mer delaktig i gemensamma samtal och diskussioner. Lärarna är också uppmärksamma på om det finns elever som tar över en stor del av talutrymmet. I sådana fall pratar lärarna enskilt med eleven om att alla ska få komma till tals.

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Undervisningen gör eleverna delaktiga i arbetet med kunskapsområdet

Granskningen visar att eleverna har möjlighet att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av den undervisning som rör kunskapsområdet.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att elevernas tidigare kunskaper och önskemål vägs in i planeringen av kunskapsområdet. Samtidigt framhåller lärarna att det är det centrala innehållet i kurserna och läroplanen som anger vad som ska avhandlas i undervisningen, men att det också finns ett utrymme för eleverna att göra egna val inom ramen för sina egna planeringar i olika ämnen. Enligt lärarna är en utgångspunkt för planeringen att uppgifterna ska utmana eleverna samtidigt

som de ska vara möjliga att klara av och vara till nytta. Eleverna får regelbundet utvärdera samtliga ämnen som de har vilket sker skriftligen. Därtill genomför lärarna kortare utvärderingar där eleverna ibland får utvärdera ett moment eller en lektion i kunskapsområdet genom att skriva en kort kommentar på en lapp eller genom samtal med eleverna enskilt eller i grupp. Ibland gör lärarna en snabb avstämning med eleverna genom att de får göra tummen upp eller ner.

Undervisningen fångar upp elevernas intresse och innehållet anpassas utifrån gruppens behov

Granskningen visar att lärarna fångar upp det eleverna är intresserade av kopplat till kunskapsområdet.

I intervjuer med lärare och elever framkommer att frågor som är av relevans för eleverna ges ett stort utrymme i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Förutom att ofta knyta an till nyheter som handlar om eller berör frågor med koppling till kunskapsområdet lyfts elevernas egna frågor och funderingar ofta in i undervisningen. Det kan till exempel handla om samtal om olika risker kopplade till att vistas i digitala miljöer.

Rektorns ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck

Rektorns ansvar

Här bedöms:

- Rektorns styrning
- Förutsättningar för samordning
- Ansvar för kompetensutveckling

Rektorns styrning

Rektorn har insikt i hur kunskapsområdet behandlas återkommande i utbildningen

Granskningen visar att rektorn styr och leder arbetet om hur kunskapsområdet återkommande ska behandlas i utbildningen.

Av intervju med rektorn framgår att rektorn är medveten om att undervisningen i kunskapsområdet är integrerat i flera olika ämnen såsom naturorienterande ämnen, samhällsorienterande ämnen samt idrott och hälsa. Rektorn säger sig också veta att det återkommer för samtliga årskurser på högstadiet varje läsår men att det är lärarna som ser till att kunskapsområdet behandlas återkommande i undervisningen i olika ämnen. Av dokumentation som begärts in från huvudmannen framgår att utbildningen omfattar regelbundna insatser med koppling till kunskapsområdet inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Rektorn följer upp lärarnas arbete och genomförande av undervisningen inom kunskapsområdet genom att ta del av lärarnas ämnesanalyser och de planeringar som lärarna lägger upp på skolans digitala plattform. Rektorn genomför också klassrumsbesök. Av intervjuer med lärarna framkommer att de upplever att det vid behov finns ett stöd från rektorns sida i arbetet kring kunskapsområdet.

Förutsättningar för samordning

Rektorn ger förutsättningar till att samordna undervisningen

Granskningen visar att det finns en samordning av undervisningen gällande kunskapsområdet så att den ger eleverna en helhetsbild.

Av intervjuer med rektorn och lärarna framkommer att det huvudsakligen är en av lärarna som undervisar eleverna i årskurs 7–9 som läser ämnen. Detta medför att en stor del av samordningen och samplaneringen mellan många ämnen genomförs av en och samma lärare. Läraren ingår i ett arbetslag där ytterligare en lärare som undervisar eleverna i hem- och konsumentkunskap samt idrott och hälsa ingår. Lärare som undervisar eleverna i slöjd och musik ingår inte i arbetslaget. De lärare som ingår i samma arbetslag har möjligheter att planera och

samordna undervisningen i kunskapsområdet. Därutöver kan det även finnas möjligheter till samarbeten och samordning av undervisningen gällande kunskapsområdet, men det är upp till lärarna. Lärarna framhåller att den tid som finns avsatt för planering är tillräcklig och att rektorn skulle ge dem mer tid om det fanns ett behov.

Ansvar för kompetensutveckling

Rektorn ger lärarna möjligheter till kompetensutveckling

Granskningen visar att rektorn bedömer att lärarna har den kompetens som krävs för att bedriva undervisning i kunskapsområdet. Vidare visar granskningen att det finns möjligheter för lärarna att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.

Rektorn och lärarna berättar i intervju att lärarna har den kompetens som behövs för att undervisa om kunskapsområdet. Lärare berättar exempelvis att det regelbundet bjuds in en föreläsare till skolan som fortbildar personalen kring hbtq-frågor för att hålla kunskaper uppdaterade och aktuella. Av intervjuer med rektorn framkommer att det bland rektorerna hos huvudmannen förts en dialog om hur undervisningen kring hbtq-frågor skulle kunna stärkas på en generell nivå. De lärare som ingår i samma arbetslag har goda möjligheter att delge varandra kunskaper och kompetens inom kunskapsområdet.

Mot bakgrund av ovanstående har Skolinspektionen gjort bedömningen att kvaliteten inom området är hög. Granskningen avslutas därmed.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, utredare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Carl Bexell. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Sylvia Lindqvist och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda anpassade grundskolornas undervisning samt rektorns ansvar för utbildningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen samt rektorns ansvar för utbildningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Undervisningens innehåll

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Samordnad undervisning

Kunskaper i undervisningen

Undervisningens form

Didaktiska val i undervisningen

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Elevdelaktighet och att fånga elevernas frågor

Frågeställning 2

I vilken utsträckning tar rektorn ansvar för skolans utbildning inom kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Rektorns ansvar

Rektorns styrning

Förutsättningar för samordning

Ansvar för kompetensutveckling

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.²

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.³ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁴

Av skollagen framgår att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.⁵

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Vidare framgår att medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.⁶

¹ 26 kap. 20 § skollagen.

² 1 kap. 4 § skollagen.

³ 1 kap. 5 § skollagen.

⁴ Prop. 2009/10:165, s. 634.

⁵ 2 kap. 25 § skollagen.

⁶ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.⁷

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.⁸

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁰

Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar

⁷ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.

⁸ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁹ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.

¹⁰ Lgr22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹¹

Av de inledande delarna av läroplanen för anpassade grundskolan framgår att skolan ska gestalta och förmedla de värden och rättigheter som uttrycks i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Utbildningen ska utgå från vad som bedöms vara barnets bästa och eleverna ska få kännedom om sina rättigheter.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår avseende skolans mål bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor. Att varje elev kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen.¹³

Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁴

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och

¹¹ Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹² Lgra22 avsnitt 1, Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden.

¹³ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Mål.

¹⁴ Lgra22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁵

Avseende kunskaper framgår i läroplanens andra del att skolan bland annat ansvarar för att varje elev som läser ämnen efter genomgången anpassad grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁶

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling samt får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁷

Avseende elevernas inflytande anges både i skollagen och i läroplanen att elever ska ges inflytande över utbildningen och att formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. I läroplanen anges vidare bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁸

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.¹⁹ På skolenhetsnivå ansvarar rektorn för att det görs ett arbete med att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.²⁰ I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår bland annat att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och inom givna ramar ett särskilt ansvar i bland annat följande delar: Att skolans arbetsformer

¹⁵ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer.

¹⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper, Mål.

¹⁷ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer.

¹⁸ 4 kap. 9 § skollagen, Lgr22, avsnitt 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer.

¹⁹ 2 kap. 9 § skollagen

²⁰ Se 4 kap. 4–6 §§ skollagen

utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjligheter att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden.

Rektorn har även inom givna ramar ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och lära av varandra för att utveckla utbildningen.²¹

Kursplanerna består av delarna syfte och centralt innehåll och har tillhörande betygskriterier samt i vissa ämnen även kriterier för bedömning av kunskaper.²²

²¹ Lgra22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²² Lgra22, avsnitt 3. Kursplaner.